

Správně poukázal Kybal v cit. člancích, že není možno se spokojiti kopírováním cizích vzorů, ale hledati vlastní řešení přiměřené domácím poměrům. Za těch poměrů je jisto, že bude tato vždy hleděti vzdělati nejen úředníky, ale také politiky neúřední, kteří v našem životě mají snad větší váhu, než ve státech, kde politické školy jsou vybudovány (Francie, Belgie, Německo atd.) Rovněž bude třeba — ač-li se má dojíti k něčemu důkladnému — že náklad finanční ponese stát, ne jak ho řešilo „Vysoké učení“, podnik několika politických stran (před válkou jedné — mladočeské!) Ale ideové vedení myslím, že by bylo lépe přenechati společnému výboru politických stran. Při ideovém vedení státním mohly by se po případě nadmíru uplatniti vlivy vládních stran. Byl by tedy zřízen výbor zástupců politických stran, stejný počet delegátů z velkých i malých stran, a to ze všech stran, které by uznaly zásadu svobody vysokoškolského vzdělání — což se týká zvláště klerikálů.

Sídlo škol by ovšem nemohlo býti jinde než v Praze, kde jsou sídla sněmů, ústředních úřadů, ústředí stran atd.

Ale jistě na jedno by se nesmělo zapomenouti. Že ku zdárné práci bude nezbytně třeba rozsáhlé knihovny a čítárny časopisů (zde padá rychlá a všestranná informace v politickém životě zvláště na váhu). V Praze dnes není vůbec veřejná samostatná knihovna politická, v ostatních knihovnách politické spisy jsou značně zanedbávány. (V příruč. knihovně universitní knihovny není na př. vůbec souborná encyklopedie „Česká Politika“ !!)

Naříká-li se u nás na nedostatky veřejného života, pak je třeba si uvědomiti, že jsou zaviněny nejvíce právě diletantismem čelných politických funkcionářů.

Zákoník Hammurabi-ův.

Dr. O. Eliáš:

Jedním z nejvzácnějších objevů XX. stol. na poli orientálních výzkumů jest nesporně nález původního zákoníka krále babylonského Hammurabi-ho, (vládl as 1958—1916 př. Kr.) Jsou sice ještě mnohem starší písemné právní památky v Sinear, tak zv. rodinné zákony, psané jazykem šumerským, porůznu zachované, z nichž některé, jak se zdá, byly předlohou kodifikátorům Hammurabi-ovým, — ale objev Morganův v r. 1901 na městišti Kaley-šůš vznesl na světlo první právní kodex v dějinách lidstva. Jest zajímavé, že objev ten byl učiněn daleko od původního místa, kde stával a jemuž byl určen slavný zákoník, — od Babylonu, z něhož byl odvečen ve 12. stol. př. Kr. výbojcem elamským, králem Šutruk-Nachundim. Pak byl chován jako vítězná trofej v sídelním městě veleříše elamské „Šušun“, pozděj-

ších perských Susác h, až motyka francouzského badatele vrátila jej lidstvu po tisíciletém zapomnění.

Nejstarší tento zákoník lidstva, jemuž do stáří se nevyrovnají ani indické Šastry, ani zákon Mojžíšův, tím méně slavné „Leges duodecim tabularum“, jest vytesán do dioritového kvádru 2·25 m vysokého. Na nejvyšším místě jsou zobrazeny ušlechtilé tahy krále Hammurabiho, jenž s plnovousem a čapkou starých šumerských králů na hlavě přistupuje se sepjatýma rukama k trůnu boha slunce Šamaše. Jehož stálým příjmením jest „ilkénáti“ t. j. „bůh toho, co je po právu“, — aby přijal z jeho rukou zákoník. Zajímavá analogie s biblickým podáním, že Mojžíš přijal Dekalog z rukou Hospodinových. Pak následuje úvod, vyčítající slavné činy královny a jeho zásluhy, účel kodifikace a konečně sext, t. j. 282 paragrafů s vlastním zněním zákona. 34 prvé odstavce jsou násilně dlátem porušeny na rozkaz vítězného uchvatitele.

Pokusím se zde stručně pojednati o obsahu a právním duchu kodexu a o jeho vztazích k názorům ovládajícím ostatní staré i moderní systémy právní.

Účel jest vlastně vyznačen v úvodu: Hammurabi sjednotil po vítězných válkách, jimž věnoval téměř celých 42 let své vlády mnoho kmenových i národnostních živlů s různými systémy právními. Snažil se tudíž odstraniti právní nejistotu tím zaviněnou. Své dílo počal již v 2. roce vlády a skončil je krátce před svou smrtí, když pokořil posledního protivníka krále Rimsina, elamského vasala v Larsee, a když „širé země šumerské a akkadské“ spojil takto pod svým žezlem. — V úvodu vylučuje cíl svůj: ochranu slabých, vdov a sirotků, pravě doslovně: „Poškozený nechť předstoupí před můj obraz, jako krále práva, nechť čte můj nápis a slyší má vzácná slova, tu poučí jej můj nápis, sezná své právo a jeho srdce se rozveselí.“

Úvod končí sankcí, svolávající kletbu „velikých bohů na toho, kdo by se odvážil zákon měniti neb ničiti, či jméno krále svým nahrazovati.

Co se týče vlastního zákona, jest v oněch 282 paragrafech sneseno vše to, co rozlišujeme nyní jako právo občanské, procesní, trestní a obchodní, nikoliv však bez ladu, nýbrž určitou methodou. Tak jdou po sobě v obsahu: Nejprve stručné líčení průběhu procesního jednání, trestání nespravedlivých žalob, křivých svědků a úplatných soudců; pak jsou uvedeny průvodní prostředky, z nichž jest nejdůležitější přísaha „při bohu“ a rozsuzování oraklem při nařčení z čarodějství (zkouška vodou), což upomíná na pozdější, zcela stejné praktiky inkvisičních soudů kacířských. Pak následuje systematicky: Právo vlastnické, povinnosti držitelů leních statků vojenských, právo obligační, upravující peněžní obchody (zápůjčka, půjčka, depositum), právo exekuční, zevrubné pojednání o právu rodinném, otrockém a dědickém. Dle zásad současně práva obli-

gačního a rodinného jest upraven dále služební a podnikatelský poměr řemeslníků, lékařů, stavitelů, lodníků, nájem dobytka a lodí, pronajímání osobních služeb, nájem a prodej otroků. Posléze přichází právo trestní, obsahující též ustanovení o lichvě a maximálních cenách, v čemž měl ostatně Hammurabi již předchůdce mezi králi a dřívějšími.

Co do formy jsou paragrafy zákoníka stručné a jasné; v celém textu prozařuje pevné přesvědčení, že veškeré právní případy byly projednány způsobem vyčerpávajícím a v jednotlivostech nepřipouštějí dvojsmyslnosti neb pochyb; metoda větné konstrukce jest vesměs stejná, schema jest: „Učiní-li kdo (neb stane-li se) to a to, stane se (mu) opět to a to.“ Za vzor sloužily zjevně staré zákony šumerské. Proto každý téměř paragraf začíná dvojslabičným klínopisem „šum-ma“ = „jestliže“.

Přihlédněmež nyní k právním názorům a duchu zákoníka, jenž s výminkami ovšem, o nichž bude mluveno dále, proniká celou kompilací.

Jest podivuhodno, k jakým důsledkům zcela moderním, ba hypermoderním dospěl zákonodárce doby Hammurabiho v určitých bodech!

Zajisté již v oněch dobách rozhodoval onen praktický, obchodní smysl, charakterisující mentalitu semitskou. Ne mravní neb náboženská idea, nýbrž hospodářský prospěch celku i jednotlivců, ne uražený cit právní, nýbrž otázka působení činu na poli sociálním a obchodně právním rozhoduje především v právním životě. Tím si vysvětlíme též, že pohnutky jsou celkem nedbány, dolus a culpa kladeny si na roveň, či lépe řečeno, opomíjeny, vůbec, zajisté našemu právnímu citění nepochopitelný to moment. Rozhodovalo téměř vždy skutečně nastavší poškození právních statků bez ohledu na úmysl neb jiné pohnutky pachatelovy. Hlavně v nynější době tak silné zdůrazňování činů spáchaných z pohnutek nízkých a nečestných jest neznámo době Hammurabiho. Zloděj, dopadený při činu zaplatil toliko odklad různý dle sociálního postavení poškozeného a teprv, nebyl-li schopen placení, popraven pro výstrahu. Soudce nebyl tak mstitelům uraženého právního citění, — názor, téměř základní u jiných národů až na naše časy, — jako spíše nápravce otřesených právních poměrů. Tato ethická nepředpojatost a chladné, obchodnické nazírání bylo příčinou, že právo Hammurabovo zlomilo snadno tisícové předsudky a v některých bodech překonalo dokonce právo moderní. Zatím co u Římanů teprve „Lex Poetelia“ (313 př. Kr.) odstranila krutý osud, jenž docela nesociálně a zbytečně ničil placení neschopného dlužníka, zná již babylonské právo 20. stol. př. Kr. jako ustálenou normu toliko 3leté vězení, mající donutiti k placení třebas schopného dlužníka, jenž exekuci nějakým způsobem se vyhnul, — ve 4. roce však příkazuje v každém případě jeho propuštění. (Pokračování.)